

*Усмішка їх миліша снів... [3, с.309];
Віра в мене дужча криці [3, с.196].*

Іменники, що позначають частини якогось предмета, у валентній позиції обмеження трапляються значно рідше. Це можливе за умови, якщо функції суб'єкта якості й об'єкта порівняння виконують іменники відповідних лексико-граматичних груп на позначення неістот, наприклад:

Вся земля миліше раю [3, с.204].

Отже, в поезії Олександра Олеся широко функціонують бездієслівні речення, семантико-синтаксична структура яких сформована відповідно до семантичної валентності предикатів якості, спеціалізованими виразниками яких є якісні прикметники. Предикат якості репрезентований у поетичному мовленні частіше одновалентними предикатами, ніж двовалентними.

SUMMARY

SENTENCES WITH THE PREDICATE OF QUALITY IN OLEXANDR OLES' POETRY

Mykhayliuk L. M.

In the article lexico-semantic groups of predicates of quality expressed by qualitative adjectives are analyzed, the structure of sentences with monovalent and bivalent predicates of quality are investigated.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Вихованець І.Р. Семантико-синтаксична структура речення. – К.: Наукова думка, 1982. – 220 с.
2. Вихованець І.Р. Нариси з функціонального синтаксису української мови. – К.: Наукова думка, 1992. – 222с.
3. Олександр Олесь. Твори: В 2 т. – Т.1: Поетичні твори. Лірика. Поэма збірками. З неопублікованого. Сатира. – К.: Дніпро, 1990. – 959с.
4. Сучасна українська літературна мова. Морфологія / За заг. ред. І.К. Білодіда. – К.: Наукова думка, 1969. – 583 с.
5. Вихованець І.Р. Частини мови в семантико-граматичному аспекті. –К.: Наукова думка, 1988. – 256с.
6. Русанівський В.М. Структура лексичної і граматичної семантики. – К.: Наукова думка, 1988. – 240с.

ЕРОТИЧНІ НЮАНСИ У ЛІРИЦІ О. ОЛЕСЯ

О. Мудрак

Концепцію любові, що має характеристики ідеальної, ще в античну добу обґрунтував Платон. Він своїм еротичним ідеалізмом відмежував людську думку від позірної дійсності як тіні ейдоса, відкривши щастя у постійному оновленні буття, яке цвіте, народжує, вмирає, відроджується у вічному своєму коловороті. Ця метафізична модель, притаманна й християнському неоплатонізму, позначилася на ліриці трубадурів з культом Дами серця, на петраркізмі, який вплинув на ренесансну і постренесансну лірику, засвідчуючи філософську несумісність реальної жінки ідеалізованої, відображеної у постаті Матері Божої. За спостереженням Юлії Крістевої, Богородиця втілювала чоловіче (патрірхальне) уявлення про фемінність без відповідної на те жіночої згоди [1, 495-509].

Така традиція розуміння любові притаманна й ліриці О.Олеся, який часто розглядає жінку у типологічному ряді ідеального, ірреального, недосяжного, божественного створіння, такої собі ефемерної “феї-жінки”, за висловленням

М.Кравцової, яка являється переважно вві сні [2], полишаючи глибокі сліди у серці надчутливого ліричного героя:

Щастя, о райдужне щастя!
Ти ще не впало із неба,
Ти тільки в снах прилітало,
Щоб осліпити істоту,
Щоб осліпити і зникнуть... [3, 100].

Постає образ “прекрасної панни”, але недосяжної, як у “Канцоньєро” Ф.Петрарки чи у “Vita nova” Данте Аліг’єрі, тільки безіменній, від милування якою поет здатен лише віддалік ціпенити, вдаючись до рефлексій блазона і відомих поетизмів, проте не зважаючи зробити рішучого кроку назустріч об’єкту споглядання, що викликає душевну розпуку:

Але уста її, уста її!
На мрамур кинуті коралі...
Ах пані, в мене думи злі...
Коли б на мрамурі... в цій залі...
Коралі б ці були мої! [3, 290].

Складається враження, що постать жінки ледь проглядається крізь серпанок звукового образу, крізь натяк, характерний для стилістики символізму, яка уникає предметності та конкретності зображення, тому воно, як гілочка, опущена у соляний розчин, обростає мерехтливими кристалами. Вони відбиваються у душі закоханого, крізь піднесений, емоційний стан якого трактовано навколишній світ у гіперболічно ейфорійній проекції:

Ти ідеш, як день блискучий...
Все радіє навкруги,
Все впилося очима в сонце,
Все співає йому гімни,
Простяга до його руки...
Як радіє, квітне його серце! [3, 290].

Не важко помітити, що означена експресивним кардіоцентризмом мова мимоволі переведена з жінки на сторонній предмет, з яким вона не так ототожнена, як притьмарена ним. Алегорія світила, що виконує в поезії тропічну роль, немовби відокремлює “образ від предмета, надає образу самостійного буття” [4, 96]. Таким переважно буває романтичне розуміння любові, часто вигаданої, але і виправданої в іdealістичному дискурсі, в аспекті пошуку неперевершеного зразка, який стає недосяжним у своїй досконалості, тому засвідчує дистанцію між можливим і дійсним. Романтичний пафос О.Олеся ускладнений символістською сугестією, що наростає, мов піраміда, витворюючи низку звукових образів, потребує адекватного декодування. Його вірші виражають почуття без чуттєвості, без метафори людського тіла і насолоди ним, без реального буття “тілесної” людини у всій повноті її життєвої екзистенції.

У художній літературі здавна існувала тенденція, альтернативна платонічній, “безтілесній” ліриці, сповнена осяяннями чуттєвої вітальної любові, захопленням любовними угіхами, “щастям життя”, красою людського тіла, катартичними акордами як сердечних, так і тілесних переживань. Йдеться про еротичну лірику, яку часто плутають із грубим сексизмом. Тому її іноді проголошують непристойною, вилучають з літератури не лише пуристи, а й так звані строгі “вихователі” та моралізатори [2]. Однак шлях до осягнення божественного ідеалу пролягає через осмислення складного образу земної жінки, через чуттєву (тілесну) природу, що, наприклад, відображено у суфійській поезії, в якій релігійна містика була лише змістовою оболонкою любові, а не способом її вираження, притаманним символіці еротичного конотатату.

Несміливі спроби застосувати еротичні мотиви у наскрізь платонічних рефлексіях спостерігаються і в ліриці О.Олеся. Варто згадати бодай його вітально наснажені, переповнені фаустіанською енергією “Чари ночі”. Ліричний герой-гедоніст цього артистичного твору доводить, що цілувати жінку означає не що інше, як поєднувати в гармонійну цілісність едемський і конкретно невігаданий світи, коли крізь тілесні доторки через губи досягається сердечна глибина справді людського ества, єдність мікрокосму й макрокосму, сприяє доланню минушості життя:

Цілуй, цілуй, цілуй її,
Знов молодість не буде! [3, 64].

У кожній лексемі помітна напруга пристрасті, маловластива іншим символістським напівтональним словоспівам О.Олеся, схильна переборювати монологічне мовлення:

Поглянь, уся землі тремтить
В палких обіймах ночі,
Лист квітці рвійно шелестить,
Траві струмок воркоче [3, 65].

Кожна мить мусить бути змістовно наповненою, одуховненою через тілесність, через взаємопроникнення життя і смерті, засвідчена тонкою, майже невизначеною межею між ними, що спонукає поета до винайдення сконцентрованих формулювань вибухової еротичної сили:

Гори! Життя – єдина мить,
Для смерті ж – вічність ціла.

Правда, поет тлумачить любовну пристрасть з погляду закоханого чоловіка, адже жінка в цьому романсі лишається пасивною. Значно цікавішими в аспекті еротичної лірики видаються недруковані вірші “Геть з рушничкою своєю...” і “Раз прийшла Церера вранці...”, в яких несподівано для О.Олеся заакцентовано химерне переплетення духа-тіла. Боги втрачають свою “безтілесність”, поводяться, як люди, сповнені життєвою енергією під час злиття тіл і душ, здатні до тілесних і сердечних переживань, що властиво не тільки грайливому звабнику, володарю вітрів Еолу, а й римській богині плідності й рільництва Церері. Вони здатні заповнити любовними вітхами весь світ, заповнити ними кожную хвилину, зокрема вранішню:

Раз прийшла Церера вранці
І Еолу каже так:
Всі мої щасливі бранці,
Всі раби мої в квітках... [3, 628].

Неочікуваною для “безтілесної” семантики Олесевої лірики є грайлива відвертість, але без надмірної фривольності і грубості: “Похитай гілля поволі,/ Пожартуй і покохайсь”. Вона вказує на безпосередні любовні, власне тілесні захоплення богів, виражені через витончений натяк та неприховану інтригу:

А Церера із Еолом
Грають фільку з пітним чолом,
Глянуть часом на квітки –
І сміються в кулаки [1, 628].

Підтекст цього вірша має подвійну символічну семантику. Метафора квітки переведена у тілесну площину з реальним часопростором. Йдеться про жіноче лоно, яке розквітає у силовому полі чоловічої енергії, означеної солярною напругою, що завжди доповнює лунарну природу, тобто жіночу, втіленням якої була Церера. Поняття “любов”, “кохання” одуховнюють фізичний дискурс плоті як особливого тексту, тому у жартівливому вірші “Геть з рушничкою своєю...” образ жіночого начала, цілісного жіночого ества правдоподібний. Введена у діалогічну ситуацію з чоловічим началом фемінна натура не впадає у шок, а знаходить спільну мову, завуальовану витонченими натяками й відвертою іронією:

“Геть з рушничкою своєю!
Що се здумалось тобі?!” [3, 519].

Жінка вимагає від співучасника еротичного сюжету рівноправності, її погорда спонукає його до пошуків етичної екзистенції, навіть до самовиправдань, адже без взаєморозуміння неможливі взаємини між ними, як і життя, що складається з чоловічого і жіночого світів:

Погляд твій без маху б'є:
Ти щоразу ним влучаєш
В саме серденько моє [3, 519].

Еротичні нюанси, точніше символічні елементи – ласки, торкання, гра поглядів закоханих ліричних героїв і героїнь, натяк на їхню близькість, не змальовані у пластично конкретній предметності, а приховано, сугестивно через смислові жести, що найповніше проявилися лише в окремих віршах лірики О.Олесь, переважно переповненої платонічними переживаннями. У ширшому її масштабі поет не виходить за межі любовної лірики, перейнятої драматизмом, іноді мелодраматизмом, плачами, скаргами, втратами, чоловічими наріканнями на недосяжність омріяного жіночого ідеалу, обертається переважно в колі рослинно-любовного інтиму, фіксованого часто зужитими поетизмами, яким він не надавав особливого значення, прагнучи, аби слово гарно звучало, відповідно до специфіки символістського чистого звукового образу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. О.Олесь. Тв.: У 2 т. – К., 1990. – Т.1.
2. Эпштейн М. Парадоксы новизны. – М., 1988.
3. Кравцова М. [http:// old.grai.ru/erotology](http://old.grai.ru/erotology)
4. Крістева Ю. Stabat Mater // Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. – Л., 1996.

ВИВЧЕННЯ ОСОБИ ОЛЕКСАНДРА ОЛЕСЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Л.М. Овдійчук

У статті йдеться про особливості вивчення біографії Олександра Олесь у школі за допомогою авторської таблиці «Естетичні уподобання українських письменників». Автор пропонує різні форми, методи, прийоми роботи на уроці. Таблиця використовується як навчальний інформаційний матеріал і як наочність.

Важливим етапом у осягненні творчості митця є знайомство з його біографією. „Основна функція біографії – максимально наблизити учнів до розуміння особистості письменника [1, с.110]”.

Тому метою таких занять є представлення письменника як різнобічної особистості: його характеру, уподобань, життєвого та творчого кредо, сфери діяльності. Сучасна методична наука, відкинувши хронологічний принцип у вивченні біографії письменника, пропонує розкривати особистість митця у єдності із творчістю. Основними методами, прийомами та формами роботи на уроках є цікава розповідь з емоційним початком, що відтворює яскравий епізод із життя письменника, повідомлення учнів із читанням спогадів, уривків з листів, щоденників, автобіографічних творів, використання зорової, слухової, синтетичної наочності, яка відтворює певні епізоди життя, духовний світ митців слова. Про це йдеться у працях